

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528 X İktisat ve Girişimcilik
Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız –Türk Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Celalabat –KIRGIZİSTAN
<http://www.akademikbakis.org>

M.Ö.II. BİN'DE TEKSTİLDE KULLANILAN AĞIRŞAKLAR (ARKEOLOJİK BULUNTULAR IŞIĞINDA)¹

Hülya Karaoğlan*
Özet

İlk çağ insanının dokuma sektöründe kullandıkları malzemeler pişmiş toprak taş ve kemikten yapılan ağırşaklar; dokumatezgâh ağırlıkları, mekikler dokuma tarakları,tezgâhlar ve iğlerdir.Çalışmayakonu olan ağırşaklar;ip üretimi için kullanılan pişmiş topraktan ve ya kemikten yapılmış iğün ucuna takılarak, bükümü uzatmaya ve çekmeye yardımcı olan aletlerdir. Kumaş üretimi için ipe büküm veren bu aletler dünyanın pek çok yerinde arkeolojik kazılar sonucu gün yüzüne çıkarılmış ve çıkarılmaya devam edilmektedir.Bu ağırşaklar farklı büyüklük form ve üzerindeki bezemelerle dikkat çekmektedirler. Günümüzdeki tekstilin ve konfeksiyon endüstrilerinin ulaştığı teknoloji inanılmaz bir hal almıştır. Zararlı ışınları vücuda geçirmeyecek bir şekilde üretilen bakır lifler, kumaşların ışığa göre renk değiştirebiliyor olması ütü istemeyen leke tutmayan, terlemeyi önleyen kumaşların günlük hayatta kullanılıyor olması endüstrinin hızla yol aldığı göstermektedir. Bu çalışmada 21.yy da bu duruma gelmiş olan tekstilin barınma karnını doyurma ve örtünme derdinden başka derdi olmayan ilkel insanların ip üretiminde kullandığı ağırşakların kullanım yöntemleri, özelliklerini, dokumadaki yerini, arkeolojik buluntuları örnek göstererek anlatılmıştır

Anahtar kelimeler: Ağırşak, Arkeoloji, İp, M.Ö II.Bin, Tekstil.

SPINDLES USED IN TEXTİLE BC 2000 (IN THE LIGHT OF ARCHAEOLOGICAL FINDINGS)

Abstract

Spindles made from terra cotta stones and bone materials used by the early age people in the weavings sector; Weaving counterweights, shuttle weaving combs, looms and spindles. Spindle whorls subject to work; The yare tools that help to stretch and pull the bend by attaching it to the tip of the needle made from baked clay or bone, which is used for production. In many parts of the world archaeological excavations have been brought to the surface and are being continued to be removed. These spindles are attracted by different sizes and shapes. The technology that textile and apparel industries today has achieved has become incredible. Copper fibers produced in such a way that harmful rays do not pass through the body, the fact that the fabrics can change color according to the light, the anti-stain, anti-perspirant fabrics are used in daily life informs that the industry is moving rapidly. In this study, the methods of using the spindle whorls, which are used by the non-indigenous primitive people other

¹Bu makale yazarın Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Protohistorya Ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalında “Seyitömer Höyüğü’nde Bulunan M.Ö. II. Bin’e Ait Dokumacılıkla İlgili Buluntular” isimli, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir. Ayrıca; 17.04.2017 tarihinde Macaristan’da düzenlenen INTERNATIONAL CONGRESS ON AFRO-EURASIAN RESEARCH II, isimli, sempozyumunda bildiri olarak sunulmuş ve özet bildiri olarak yayımlanmıştır.

* Öğretim Görevlisi, Dumlupınar Üniversitesi Gediz Meslek Yüksekokulu, Moda Tasarımı Bölümü, hulya.karaoglan@dpu.edu.tr.

hansaturating and covering, are explained by showing the place of the textile, archaeological finds as an example.

Keywords: Spindle Whorl, Archeology, Rope, BCII.Bin, Textile.

GİRİŞ

İlk insanların karınlarını doyurmak temel telaşlarıydı. Bu sebeple güçlkle avladıkları hayvanların etlerini tükettikten sonra; iklim şartlarından korunmak için örtünme derdine düştüler. Bunun için ise yine avladıkları hayvanların derilerini kullandıkları düşünülmektedir. Hayvanların kalan kemiklerini basit aletler yaparak zaman zaman süs eşyası olarak kullandıklarını da arkeolojik buluntulardan anlamaktayız.

Daha konforlusuna ulaşmak insanoğlunun yaradılışında vardır. Hayvan derilerini örtünmek bir süre sonra rahatsızlık vermeye başladı. Bir yandan barınaklar yaparak küçük topluluklarda yaşamaya başlaması, çanak çömlek yapmak, bitki yetiştirmek, hayvan evcilleştirmekle uğraşırken; diğer yandan da çalılara takılan ve avladıkları hayvan yünlerinden önce kabaca keçe yapmayı öğrendi. Tarihteki ilk ip hayvan bağırsakları ve hayvan tendonlarıdır. Her zaman daha iyisine ulaşmak isteyen insanoğlu zaman içerisinde bitki liflerini ve çalılara takılıp kopan hayvan yünlerini bükerek ilk ip üretimine başlamışlardır. Bu süreçte de ağırşakları keşfetmiştir (Karaoğlan, 2016: 146).

Dünyanın her yerinde yapılan arkeolojik kazılar sonucu ele geçirilen buluntular arasında sayısı her gün daha da artan ağırşaklar gün yüzüne çıkarılmaktadır. Zaten tarih öncesinde kullanılan gün yüzüne çıkarılmış aletler günümüzde kullanılan modern aletlerle karşılaştırılarak kullanılma amaçları anlaşılacaktır. Anadolu'da bazı kırsal köylerde öreke adı verilen ip eğirme teknikleri hala kullanılmaktadır.

Bu çalışmada tekstil tarihinin ilk aletleri olan ağırşak ve iğ kullanımını, ağırşakların form özelliklerini, M.Ö. II. Bin Anadolu'sun da ki arkeolojik buluntularda ele geçirilen ağırşak ve iğ örneklerinden bahsedilecektir.

AĞIRŞAKLAR

Tekstil ürünün imalâtı için dokuma, dokumanın yapılması için ipe gereksinim vardır. Dokuma işlemi ip üretmekle başlar. Dokuma dünyanın en eski endüstriyel sanatıdır (Karahana ve Mangut, 2006:1). İlk eğirmenin, liflerin önceleri iki el arasında sonraları ise yuvarlağa yakın bir taş ile diz üzerinde ovuşturularak yapıldığı tahmin edilmektedir. İnsanoğlu bir süre sonra ipin ucuna taş bağlayıp bükmeyi denedi. Fakat bu yöntemlerle yapılan iplerin boyu kısa olmakta uzatmak içinse ekleme yöntemi kullanılmaktaydı. Bu şekilde ip elde etmek zahmetliydi ve zaman alıyordu. Her dönemde en iyiyi arayan insanoğlu bir süre sonra kaliteyi ve artan ip ihtiyacına cevap vermek için taş yerine ağaç kullanıldı. Böylece ilk iğler icat edildi (Yağan, 1978:11). İğ ağaçtan yapılmış, ortaya doğru genişleyen uçları ince bir araçtı. (Crewe, 1998: 5-7).

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528 X İktisat ve Girişimcilik

Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız –Türk Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Celalabat –KIRGIZISTAN

<http://www.akademikbakis.org>

İğ iki kısımdan oluşur. Birinci kısım ucu çentikli veya çengelli çubuktur. Bu çubuğa ip sarılır. İkinci kısım ise çubuğa takılan ağırşaktır. Ağırşak gövdeye ağırlık vermesi içindir (Resim.1). (Aytaç, 1982: 5;) (Gönül, 1966: 8

İğVe Ağırşakların İp Üretimindeki Yeri

İpliğe bükümü muntazam olarak verilebilmesi için ahşap, kemik veya madenden yapılan iğlere ağırşak takılır (Aytaç, 1982: 3). Ağırşak aynı zamanda yün veya iplik eğrilen iği ağırlaştırmak için alt ucuna geçirilen yarım küre biçiminde, ortası delik ağaç, taş veya kemik parça, teker biçiminde yassı nesne olarak tanımlanır. (Resim.2).(<http://www.tdk.gov.tr>).

İp eğirmek için önce ham lifi yani sümeği elde bükme (burma) işi yapılır. Bu şekilde elde edilen iplik iğ çubuğunun ucuna yapılan çentiğe ya da çengele takılır veya ilmek atılır. Daha sonra iğ aşağı sarkıtılırken el yardımıyla da hızla döndürülür. İğ çocukların oynadığı topacın hareketine benzer şekilde hızlı bir hareketle çevrilerek döndürülüp salınır. Bu şekilde iğ dönüş hızı kazandırılır. Bu hareketin elde edilmesiyle birlikte diğer elde tutulan lif sağılarak iplik haline getirilir. Eller aynı zamanda ham maddeden çıkan lifi destekler ve iğ dönerken ipi bükür (Aytaç, 1982:5; Gönül, 1966: 88). Aynı zamanda da ipin düzgün olmasını ve kalınlığını ayarlar (Barber, 1991: 41). Bu işleme “bükümleme” veya “eğirme” denir. Elde edilen ipliğe de “bükümlü iplik” denir (Doniert; Evely, 2000: 489). Eğirme, teknik olarak hem döndürmeyi hem de çekmeyi kapsar (Barber, 1991: 41).

İğlerin tablalı ve tablasız olanları vardır. Tabla ile kullanılan iğler genellikle ince ip eğirmede kullanılır. Bu iğler hafiftirler ve ağırşakları için alt kısmındadır. Tablası küçük olduğundan devri hareketi fazladır. Bu nedenle iplik istenilen incelikte bükülebilir. Ağırşak için ucunda ağırlık sağlayarak ipi aşağı çekmeye yarar.

Ağırşaklar için alt ve orta kısmında da yer alabilir. Bunun nedeni eğirmenin nasıl yapıldığı ile ilgilidir (Crewe, 1998:5-7). Ağırşak için alt uç kısmına yerleştirilmiş ise,

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528 X İktisat ve Girişimcilik

Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız –Türk Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Celalabat –KIRGIZISTAN

<http://www.akademikbakis.org>

eğrilecek yün ya da ketenin iğın ucuna bağlanması ile birlikte dikey tutularak parmaklarla inceltileen ipin hızlı bir şekilde sürekli olarak çevrilmesi ile ip olur. İğ eğrilen malzeme ile dolduktan sonra ipin alt kısmında bulunan ağırşak çıkartılır ve eğrilmiş olan malzeme yumak yapılır. Eğer ağırşak iğın üst uç kısmına takılırsa iğ diz üzerinde çevrilerek iplik bükülür.(Tamsü ve Akça, 2002: 203). Ağırşak iğın üst kısmında ise buna “öreke” denir(Crewe, 1998:5-7).

Ağırşağın iğ üzerindeki yeri ipin büküm kalitesini etkilemez. Büküm standardını etkileyen faktör ağırşaktır. Ağırşağın ağırlığı çapının genişliğinin oluşturduğu işlevsellik en önemli özelliğdir(Barber, 1991: 52; Evely, 2000: 488-489).

Ağırşakların görevi, ağırlık sağlayıp devri hareketi temin ederek,(Gönül, 1966: 88)ipi gergin tutmak ve gerekli olan bir büküm normunu sağlamaktır. Bu nedenle ipi iğ üzerine sarmak gerekmektedir. İğ takılan ağırlık olarak kullanılan ortası delik teker şeklindeki ağırşağın kullanılma nedeni budur. Ağırşak, böylece istenilen ip kalitesinin elde edilmesini sağlar (Nixon, 1999: 561). Eğirme ustalık işidir. Alışık bir el hem hızlı ve hem de ince ip eğirir (Gönül, 1966: 88).

Ağırşak, bükümü uzatmaya ve çekmeye yardımcı olan iğ üzerinde ekstra ağırlık sağlamak için düzen teker olarak işlev görür. Saatte 50-100 m arasında ip üretilebilir, bu üretim miktarı istenilen büküm standardına, ipin cinsine, kullanılacağı alana bağlı olarak değişir. İpler eğirmedeki büküm yönüyle ayrılır. “Z” büküm iğ soltarafa döndürülmesi ile “S” bükümse iğın sağ tarafa döndürülmesi ile oluşur.(Evely, 2000:489).

İlk dokuma Neolitik dönemde önce bitkilerin örülmesiyle başlamıştır. Neolitik dönem insanı bitkilerin saplarıyla sepet, halat hasır gibi gündelik hayatta kullandıkları eşyaları örmüşlerdir. Mısır’da bulunan günümüzden 10.000 yıl öncesine ait sepetler, (Broudy, 1979:87)Anadolu’da da Çayönü evlerinin toprak taban üzerindeki saptanan hasır kalıntıları bu durumu kanıtlayan izlerdir(Çambel, vd., 1989:69-70).

Arkeolojik kazılar sonucu Neolitik devire ait iplik elde etmede kullanılan iğlerin, kil, taş, kemikten yapılan ağırşak ve dokuma tezgâh ağırlıklarının ortaya çıkarılması o dönemdeki insanların dokumacılık yaptığını kanıtlar(Ş.Yağın, 1978:10).

M.Ö.2.bin Ege Bölgesi’nde kumaş yapımında kullanılan lifler, yün ve ketendir (Burke, 2000:4).

Yün ve keten farklı metotlar uygulanarak sümek aşamasına getirildikten sonra ipe dönüştürme işlemlerinde aynı yöntem ve aletler kullanılmaktadır (Tütüncüler, 2005:25). Tarih öncesi dönemlerde, ip için kaliteli yünün hangi koyun cinsinden sağlanacağını bildiğini gösteren arkeolojik kalıntı Doğu İran’da Tepe Serab’ta ki pişmiş topraktan yapılmış koyun figürüdür. Bu figürine göre, yöre insanınınM.Ö.5000’lerde yün elde edeceği koyun cinsini bildiği anlaşılmaktadır(Barber1991:24). Bu buluntuyla ketenin evcilleştirilmesinden binlerce yıl sonra yünden ip yapılabilen koyunları diğer koyun cinslerinden ayrılarak beslendiklerini ortaya koymaktadır (Burke, 2000:5).

İğ ve Ağırşak Kullanımı

Günümüzde de halen kullanılmakta olan en ilkel şekilde yapılan yün eğirme işlemi Neolitik çağlarda da aynı yöntemle kullanılmış olmalıdır. Eğirme işleminin basamakları şöyledir.

Dokuma için elverişli uzunluğa sahip olmayan yün, keten ve pamuk gibi doğal lifler eğirerek uzun lifler elde edilmelidir. Bunun için koyundan kesilerek ayrılan yün yıkanır. Yün tokaçla döve döve pislikten arındırıldıktan sonra taşların, damların üzerine serilip kurutulur. El yapımı yün tarağı ile taranır ve kabartılır. Kabartılan yün 3-4 cm çapında sağa ya da sola çevrilerek hafifçe bükülür. Yünün uç kısmı 1 cm çapında ince bir şekilde bükülür. Eğrilecek yün bileğe sarılır; inceltilecek ip ise işaret parmağına sarılır. Yünün ucu istenilen incelikte elle bükülerek iğ çubuğu ile ağırşaktan geçirilerek kancaya sarılacak boyda iplik haline getirilir. Ucu, iğ çubuğuna bağlanıp tepelik ortasındaki kancaya takılır. El parmakları yardımıyla işaret parmağına sarılı olan yün yavaş yavaş istenilen iplik kalınlığını sağlayacak şekilde 10- 15 cm boyunda inceltilir. Bu işlem sırasında iğ ağırlık yapmasın için kemere ya da koltuk altına sıkıştırılır; oturuluyorsa yere konur. Daha sonra iplik haline gelmiş bölümden tutulur. İğ, iği tutan el yardımıyla aşağıya doğru itilerek döndürülür ve boşluğa bırakılır. Böylece hız kazanarak dönen iğ, inceltilecek yünü iplik haline getirir. Kancadan çıkarılan ip ağırşak altına sarılır, ucu kancadan geçirilerek işlem tekrar edilir (Aslan, 2007:19).

M.Ö II. BİN'DE ANADOLU'DA TEKSTİL İLE İLGİLİ ARKEOLOJİK BULUNTULAR

Ağırşaklarla İlgili Buluntular

Anadolu'da arkeolojik kazılar sonucu hemen hemen her bölgede ve her dönemde çok sayıda ağırşaklar ele geçmektedir (Karaoğlan, 2010: 24).

Anadolu'da Çatal Höyük'ün Neolitik tabakalarından çıkarılmış ağırşaklar kilden ağırşak şeklinde şekillendirilmiş fakat pişirilmemiş çeşitli kalite ve formlarda yapılmış durumdadırlar (Mellaart, 1962:56).

Anadolu'da dokuma yapıldığına dair izler taşıyan yerleşimlerden biri Hacılar'dır. Pişmiş topraktan yapılmış ağırşaklar Hacılar'da Geç Neolitik döneme tarihlenen VI. Tabakadan ele geçirilmiştir (Joukowsky, 1986:431).

Mersin-Yumuktepe yerleşmesinin, Neolitik ve Kalkolitik tabakalarında ağırşaklar, dokuma ağırlıkları, kemik ya da boynuzdan yapılmış iğneler bulunmuştur. Bu objeler tarımla geçimini sağlayan halkın dokumacılıkta yaptığını gösterir. Samsun-Dündartepe'de de Kalkolitik döneme tarihlenen ağırşak ve ağırlıklar bulunmuştur (Kınal, 1998:14-19-27).

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528 X İktisat ve Girişimcilik

Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız –Türk Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Celalabat –KIRGIZISTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Kuruçay'ın Erken Kalkolitik Çağ'a ait 12 ve 8. katlarında, geviş getiren hayvanlara ait femurların kesilip düzeltilmesiyle yapılan ortaları delik, konik biçimli ağırşaklar ele geçmiştir (Duru, 1996 :55).

Kuruçay, Beycesultan, Aphrodisias gibi önemli Erken Tunç Çağ yerleşimlerinin Kalkolitik Çağ'a ait tabakalarından, sonraki dönemin öncüleri olan ağırşaklar ortaya çıkarılmıştır. Anadolu Kalkolitik Çağ ağırşakları üzerinde, çanak çömleklerde ve mühürlerde olduğu gibi iç içe daireler halinde spiral motiflerle ya da birbirine paralel hatlarla yapılmış çizgi bezemeler görülür(Kınal, 1998:31).

Anadolu'da M.Ö.3.binden itibaren hemen hemen her yerleşim yerinde yoğun olarak bulunan ağırşaklar yerleşimlerdeki ip ihtiyacının arttığını ve ihtiyaç fazlasından kaynaklanan üretime geçilmiş olabileceğini göstermektedir. Tunç çağlarında Anadolu'da yoğun olarak ele geçen pişmiş topraktan yapılan ağırşakların yanında, seramik parçalarının şekillendirilmesiyle yapılan ağırşaklarda ele geçmiştir.TroyaII'de sayıları 10000'e varan ağırşaklar ele geçmiştir. Anadolu'da Erken Tunç dönem yerleşimlerinin çoğunda ip eğirmede kullanılan aletlerin yanında dokumanın yapıldığınıgösteren ağırlık, makara, tarak gibi diğer buluntularda ele geçmiştir(Barber, 1991:51). Liman Tepe yerleşiminin II-V. tabakalarla temsil edilen OTÇ'nda höyük kısmı atölyeler semti olarak kullanılmıştır. Bu alanda ele geçirilen çok sayıda dokuma tezgâhı ağırlığı ve ağırşak, dokumacılıkta kullanılan kemik aletler, ele geçirilmiştir(Erkanal ve Günel, 1995: 266-267).

Anadolu'da Şarhöyük'teOTÇ'na tarihlendirilen pişmiş toprak büyük boy (5cm-8,5cm) dokuma ağırşakları ele geçmiştir(Darga, 1994:487).

Anadolu'da önemli bir Tunç Çağı yerleşimi olan Kütahya SeyitömerHöyük'te çeşitli form ve bezemelerle süslü çok sayıda ağırşak ve ağırlıklar çıkarılmıştır (Bilgen, 2009:71-88).

Çine-tepecik 2013 yılı kazılarında Tunç Çağı tabakalarında dokuma endüstrisine yönelik bir kullanıma sahip olduğunu ve atölye ya da atölyeler mahallesi olarak açıklanabileceğini buluntulara rastlanmıştır(Günel ve Sevinç, 2015:288).

Kumaş ve ip ile ilgili buluntular

Anadolu'daki eğrilmiş ipin en erken izlerinde Çayönü Tepesi'nde rastlanır. Bu izler ise M.Ö.7.bine tarihlendirilmiştir(Özdoğan ve Başgelen, 1999:55).Çatalhöyük'te bulunan eğrilmiş ipe örnek ise VI. tabakada ele geçmiş ve M.Ö.6.bine tarihlendirilmiştir(Mellaart, 2003:171).

Dokuma hususunda ilk başlangıcının Geç PaleolitikDönem'de Avrupa'da başladığı ve bükme, file örme, örgü kıvrırma gibi tekniklerin kullanıldığı söylenebilir.(Özay, 2001:5). Günümüze ulaşan en eski dokuma örneği M.Ö.7.bine tarihlenen Ölüdeniz'de bir mağarada bulunmuştur(Knapp, ve Bernard, 1991:31). Günümüze ulaşan eski dokumaörnekleri olasılıkla cenaze törenlerinde yumuşak dokularından ayrılmış cesetlerin kemiklerine sarılan dokumalardır(Barber, 1991:39). Anadolu'da da

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528 X İktisat ve Girişimcilik

Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız –Türk Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Celalabat –KIRGIZISTAN

<http://www.akademikbakis.org>

M.Ö.4.bine tarihlenen Kuruçay Höyük'te ele geçen çömlek mezarda kemiklere yapışık bir kumaş parçası tespit edilmiştir(Duru, 1996: 24).

Doğu Çatal Höyük'te, Anadolu'nun ilk dokuma örnekleri ve ağırşakları ile karşılaşılıyor. Yangın geçirmiş mezarlardan kürk ve derinin yanında karbonlaşmış kumaş parçaları da ele geçmiştir(Bigi, 2001:11-12).

2013 yılı Çatalhöyük kazılarının sonucunda en önemli keşiflerden biri de kuzeybatıdaki gömütte bol miktarda kumaş parçaları bulunmasıdır. Mellart1960'lı yıllarda tekstil bulmuştur, ancak bunun keten mi yün mü olduğu konusu bir ölçüde belirsiz kalmıştır. Bu yeni dokuma buluntusu kesinlikle keten bitkisinden dokunmuştur ve oldukça özenli bir işçiliğe sahiptir(Hodder, ve Özdöl:254).

Anadolu'da M.Ö.3.bine ait tekstil kalıntılarında örnek, Samsun-İkiztepe kazılarında ele geçen silahlar üzerinde görülenler verilebilir(Bigi, 2001:11-12). Samsun Tekeköy'de kimezarda kol kemiği üzerinde bulunmuş olan kamada seyrek dokunmuş kumaş izlerine rastlanmıştır(Tütüncüler, 2006:142).Çorum-Resuloğlu'nda, ele geçen madeni mezarhediyeleri üzerindeki kumaş kalıntıları ve izleri, ise M.Ö.3.binin son çeyreğine tarihlenmiştir. Yapılan analiz sonucu kumaşın keten ipleriyle dokunduğu, ayrıca boyandığı tespit edilmiştir. Kumaşın dokuma tekniği,ağırşaklı iğlerde eğrilen iplerin, ağırlıklı-dikey dokuma tezgâhlarında düz-dokuma “bez” yapıldığını göstermektedir. (Tütüncüler, 2006:139-147).Troya'nın M hazinesinden de karbonlaşmış tekstil parçası ele geçmiştir(Schmidt,1902: s.244).Acemhöyük 1965 yılı kazı mevsiminde büyük yanmış binada yer alan bir odadan, çeşitli eserlerin yanında kumaş parçaları çıkarılmıştır. Bu buluntuların tarihi yazılı belgeleri destekleyen,eşzamanlı tarihe yani M.Ö.19.18.yy. aittir(Özgüç, 1968: 19-21). Taban üstünde dağınık olarak, küçük parçalar halinde ele geçirilen ketene benzeyen beyaz renkli bezin bir yüzüne altın iplikle koyu ve açık mavi renkli fayans boncuklar işlenmiştir. Bez yangından kırıksıklıkları ve katlarıyla taşlaşmış bir halde olmasına rağmen koyu mavi ve açık mavi boncuklardan geometrik desenlerin oluşturulduğu tahmin edilebilir durumdadır. Kumaştan kopmuş küçük halka boncuklardan ise elbise süslerinin ölçülerini anlamak mümkündür (Özgüç, 1968:21).Fayans boncukların altınla işlenmesi, Acemhöyük parçalarının, ithal mallar arasında, pahalı kumaşlardan birine ait olduğunu göstermiştir. Anadolu'da kumaş izlerine çok eski zamanlarda rastlanmış olmasına rağmen, elbise üzerindeki bu türlü süs parçalarına, ilk defa Acemhöyük'te Asur Ticaret Kolonileri Devrinde karşılaşılmıştır(Özgüç, 1968:22).

Acemhöyük kazılarının da Asur Ticaret Kolonileri Çağı 1. katına da odanın doğu duvarı önünde dağılmış durumdaki kilden yapılmış, iyice pişirilmemiş koni biçimli 21 tezgâh ağırlıklarının bulunması(Öztan, 2003:39-48) dokumanın yerel üretiminin yapıldığını göstermektedir. Bu alan "dokuma evi" olarak isimlendirilmiştir.

Çorum Ortaköy'den “B” binasının depo yapısındaki küplerin ince dokunmuş bir kumaş ile ağızlarının kapatıldığı ve küpün omuzlarına kadar uzandığı tespit edilmiştir (Süel, 1998:42). Bu örnek Hitit dönemi dokumasına ait günümüze gelen en önemli kalıntıdır.

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528 X İktisat ve Girişimcilik

Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız –Türk Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Celalabat –KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Son yıllarda Anadolu’ da Devret Höyük 2013 kazılarında Tunç Çağ’ına ait ağırşaklar ve tezgâh ağırlıklarının yanı sıra; bronz iğnenin üst yarısına sarılmış ip, çömleğin ve bronz baltası ve bronz testide dokuma kalıntıları görülmüştür. Bunlar ip eğirme, dikiş ve dokuma ile ilgilidir (Türker: 2015:373).

İğ ile ilgili buluntular

Tasvir sanatında iğ ilk defa M.Ö.3.bin başlarına tarihlenen Mezopotamya’da TellAgrab’da bulunan vazo üzerinde görülmektedir (Yalçın ve Karaoğlan, 2010: 20) (Resim:3).

Resim:3

Arkeolojik kazılarda iğ ile ağırşağı bir arada bulmak zordur. Anadolu’da Troya II tabakasının da “M hazinesinde” H.Schliemann ağaçtan yapılmış bir çubuğu yünlesarılmış ve kömürleşmiş şekilde kalıntılarını bulmuştur. W.Dörpfeld ise bir kemik çubuğu ağırşakla birlikte bulmuştur(Dörpfeld, 1902: 390). Anadolu’da Eski Tunç Çağ’ına ait yerleşimyerlerinde iğ örneklerine rastlanmıştır. Bu örneklerden biri Horoztepe’deki bir mezarlıkta bulunan iki adet ağırşağı ortada olan iğdir. Saçın içinden eğrilmiş durumda çıkarılan iğ dökümdür (ÖzgüçveAkok, 1958: 16. Lev.8, Res.2-3) (Resim:4).

Resim:4

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528 X İktisat ve Girişimcilik

Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız –Türk Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Celalabat –KIRGIZISTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Antalya-Karataş kazılarında da küçük çift konik metal ağırşakla gümüş iğ, beraber bulunmuştur(Mellink, 1969: 323).Oymaağaç kazılarında ele geçmiş iki adet iğ de madenidir(Özgüç, 1978: 31). İğ örneklerine Anadolu’da Alacahöyük (L ve H) kral mezarlığında da rastlıyoruz. Bu örnekler bronzdur(Koşay, 1951.73). Anadolu’da M.Ö 800’lere tarihlenen Maraş’ta bulunmuş elinde iğ tutup eğirme yapan kadın tasviri önemli bir kabartmadır(Bossert, 1942: 73). (Resim:5). M.Ö.7.yy. ait fildişinden yapılmış yün eğiren genç kadın heykelciği Ephesos’da Artemis tapınağında bulunmuştur. Heykelcik İstanbul Arkeoloji müzesinde sergilenmektedir(Akurgal, 2007: (Lev.4.2).(Resim:6)

Resim:5

Resim:6

Yazılı belgelerdeki buluntular

M.Ö.2000 yıllarına ait Kültepe tabletlerinden Anadolu’da kumaş ticaretinin yaşandığını öğrenilmektedir. Bu tabletlerde dokumanın nasıl yapıldığı, kumaşların isimleri ve kaliteleri ile ilgili de önemli bilgiler vardır. Anadolu’da çok yaygın dokunan yünlü bir kumaşın isminin Pirikannu olduğu bilinmektedir. Bu bilgilerden, M.Ö.2000 yıllarında Anadolu’da ve ona yakın bölgelerde artık dokumacılığın bir sanayi haline geldiği anlaşılmaktadır.(http://www.dokuma.org/dkmclk_trh.htm). Asurlu tüccarlar Anadolu’ya Asur Ticaret Kolonileri Çağı’nda kalayın dışında tekstil ürünleri de getirmişlerdir. Asurlu tüccarlar yerlilerin beğendikleri Babil dokumalarını satmaktaydı. Bazı dokuma ürünleri tüccar aileler tarafından Asur’da üretilip, ailenin Anadolu’daki reisine gönderilirdi (Özgüç, 2004: 10-14).

Kültepe vesikalarında Anadolu’ya dokuma gönderen 20 kadar bayandan bahsedilmektedir. Bu bayanların en önemlisi tüccar Puşu-kên’in karısı Lamassî’dir.

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528 X İktisat ve Girişimcilik

Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız –Türk Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Celalabat –KIRGIZISTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Lamassî'nin, kocası Puşu-kēn'e yazdığı mektuplar bize tekstil ihracatıyla ilgili önemli bilgiler vermektedir. BINIV,10,12-15'de Lamassî, gönderdiği kumaşlar için (Günbattı, 1994: 74-75).

“.....Onlar çok küçük, iyi değil diyorsun; senin kendi arzun üzerine değil midir ki, ben ölçülerini küçülttüm? Ve şimdi tekrar yazıp kumaşlarda yarım mina daha fazla yün işlediyorsun. Pekâlâ, öle yaptım” diye yazmıştır.

Lamassî'nin mektuplarından, kumaşları en iyi şekilde dokuduğu ve başka işçi kadınlarla bir ekip halinde çalıştığı anlaşılmaktadır. Asur da üretilen kumaşların başında, kutanum gelmektedir. Şehrinde pek çok kadının çeşitli kumaşlar imal ettikleri, belgelerden öğrenilmektedir (Memiş, 2002: 74-75).

Asurluların Anadolu'ya çok çeşitli kumaşları getirdiklerini Kültepe metinlerinden anlıyoruz. Bu kumaşlar isimleri yapıldıkları şehirlere göre ve zarif siyah gibi belirgin özellikleriyle de adlandırılmışlardır. Kumaş fiyatları ise o dönemde yarım sekel'den 2/3 mina'ya kadar değişmektedir (Özgüç, 1968:21) Nitekim belgelerde yünler “kırmızı yün”, “kızıl, kırmızısı yün”, “boyanmış yün” ve “yumuşak yün” şeklinde geçmektedir (Özgüç, 2005: 28).

Mezopotamya'da yazılan, tarihin en eski ve en iyi korunmuş yazılı kanunlarından Hammurabi Kanununun 274. maddesinde, meslek adamları arasında yer alan dokumacıların emekleri karşılığı aldıkları ücret belirtilmiştir: “Eğer bir adam, bir zanaatkârı kiralarsa emeğin karşılığı günde xx, 5 dane ağırlığında gümüş, bir keçecinin emeği karşılığı 5 arpa danesi, bir kendir dokuyucusunun x arpa danesi gümüş emeği karşılığı verilecektir” (Tosun ve Yalvaç: 1989: 210). Bu maddede dokunan malzemeler arasında kendirin de yer aldığını göstermektedir.

Ayrıca Hammurabi Kanunu'nun 178-182 maddelerinde rahibelerin miras durumları ile ilgili önemli hükümler de yer alır. Kanun § 178'de :

“Bir entum, bir nādītum, bir SAL.ZIKRUM olsun, ona babası çeyiz verirken babası öldüğünde tarlasını, bahçesini kardeşleri alacaktır. Ona (mirastan alacağı) hisse değerikadar arpa, yağ ve yün tayınını verecekler ve onun gönlünü hoş edeceklerdir”.

Bir nādītumun çeyizinin söz konusu edildiği bir vesikada; Çeyiz olarak, 9 köle kız, 24 elbise, 42 örtü, mücevherat, mobilya, çanak-çömlek, dokuma eşyalar, inek ve koyun zikredilmektedir (Kılıç ve Duymuş, 2009: 170). Bu dokuma ürünlerinin ve yünün döneminde kıymetli materyaller olduğunu anlıyoruz.

Hitit çivi yazılı belgelerde dokumacılarla ilgili az sayıda da olsa bilgilere rastlamaktayız. Bu belgelerde dokumacı sözcüğü LÚ (.MEŠ) UŠ. BAR ideogramıyla gösterilmektedir. Çivi yazılı belgelerde dokumacı sözcüğünün idareci unvanıyla kullanılmıştır (Yiğit, 2002:80-83). Tabletlerde kıyafet isimlerinin başında Sümerce “TUG” ifadesi bulunmaktadır. Kelimenin Akkadca karşılığı “Şubātum” dur (Goetze, 1955: 50).

M.Ö. II. Bin'de Anadolu'da kıyafetlerde farklı renklerin kullanıldığı hem tasvirli eserlerden hem de yazılı metinlerden anlaşılabilir. Maşat Höyük'ten ele geçen bir tablette kıyafet renklerinin mevsimlere göre farklılık gösterdiği bilgisi

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528 X İktisat ve Girişimcilik
Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız –Türk Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Celalabat –KIRGIZİSTAN
<http://www.akademikbakis.org>

bulunmaktadır. “Baharda beyaz kıyafetler giyersin, fakat sonbahar geldiğinde kırmızı olanları giyersin” şeklindeki yazıya rastlanmıştır(Koca Gökçen, 2006:11).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Arkeoloji bilimi başlangıcından itibaren insanlık tarihinin verilerle öğrenilmesi açısından önemli bir bilimdir.

Günümüz uygarlığının temel taşlarının atıldığı yer Anadolu’dur. Anadolu’da ortaya çıkan kültürler başka yörelere yayılarak “küresel modeller” oluşturmuştur.

Anadolu topraklarımız “Neolitik Çağdan” günümüze insanlık tarihinin “ilk” izlerini taşıyan , başkayerlerden çok daha görkemli izler, kalıntılar, eserler bırakmıştır.

Bu nedenle topraklarımızda barındırdığımız arkeolojik değerler, yalnızca ülkemizin geçmişi için değil, tüm insanlığın ortak belleği açısından yadsınmaz bir öneme sahiptir. Bu eserlerin müzelerde sergilenmesi kadar önemli diğer bir konudasessiz durumdaki bilgiyi “etkin bilgiye” dönüştürmek, tüm insanlığın ve bilimin kullanımına sunmak gelmektedir.

Bu çalışmalarla tekstil tarihin ilk materyalleri olan ağırşakların iğlerin Anadolu da ki yoğunlukla karşılaşılmaması o yıllardaki tekstilin; günümüzde olduğu gibi M.Ö. ki yıllarda da Anadolu’da önemli bir sanat olduğunu arkeolojik verilerden yararlanarak anlatılmaya çalışıldı.

KAYNAKÇA

Akurgal, E., (2007). *Anadolu Uygarlıkları*, İstanbul: Net Turistik Yay.

Aslan, B., (2007). “İzmir Agorası’ndaki Bir Grup Hellenistik Dönem Ağırşak Ve Tezgâh Ağırlıkları”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Aytaç, Ç., (1982). *El Dokumacılığı*, İstanbul: MEB, Yay.

Barber, E. J.W., (1991). *PrehistoricTextiles: The Development of Cloth in TheNeolithicandBronzeAgeswith Special Reference totheAegean*, Princeton UniversityPress, Princeton.

Bilgen, A., (2009). “*SeyitömerHöyüğü 2007 Yılı Kazısı*”, Ankara: 30.KST C.2, 26-30 May. 2008, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No: 130 – 1.

Bilgi, Ö., (2001). *Protohistorik Çağ’da Orta Karadeniz Bölgesi Madencileri Hind Avrupalıların Anavatani Sorununa Yeni Bir Yaklaşım*, İstanbul: TASK Vakfı.

Bossert,H.T., (1942). *KunstundHandwerk in Kleinasien von den Anfängenbis zum VölligenAufgehen in der GriechischenKultur,Altanatolien*. Berlin.

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528 X İktisat ve Girişimcilik
Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız –Türk Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Celalabat –KIRGIZISTAN
<http://www.akademikbakis.org>

- Broudy, E.**, (1979). *The Book Of Looms*, London:Universtypress of New England.
- Burke, R.**, (2000). *FromMinosto Midas: TheOrganization of TextileProduction in theAegeanand in Anatolia (Minoan, Mycenaean, Phrygian)*, Michigan: UMIDissertation Services.
- Çambel, H.**,Braidwood, R., Özdoğan, M., Ve Schirmer, W., (1990). “1988 Yılı Çayönü Kazıları”, XI. KST C.I, Antalya 18-23 Mayıs 1989, Ankara AÜ Basımevi, Ankara, 59-79.
- Crewe, L.**, (1998). *SpindleWhorls, A Study of Form, FunctionandDecoration in PrehistoricBronze Age Cyprus*,Jonsered.
- Darga, M.**, (1994). “Şarhöyük-Dorylaion Kazıları, 1989-1992”, Ankara:XV. KST C.I, Ankara 24-28 Mayıs 1993, Ankara Üniversitesi Basımevi, 481-502.
- Doniert, R.**, ve Evely, G., (2000), *MinoanCrafts: Tools andTechniques*”, SIMA, C.XCII: 2, Jonsered, Paul ÅströmsFörlag: 489.
- Dörpfeld, W.**, (1902). *Trojaundİllion, Ergebnisse der Ausgrabungen in den vorderhistorischenundhistorischenSchichtenvonIlion 1870-1894*, Atina.
- Duru, R.**, (1996). *Kuruçay Höyük II*, Ankara: TTK Basımevi.
- Erkanal, H.**, ve Günel, S., (1995). “1993 Yılı Liman Tepe Kazıları” Ankara:16. KST C.I, 30 May-03 Haz. Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yay.
- Evely, R.**, ve Doniert, G., (2000). “*MinoanCrafts: Tools andTechniques*”,London: SIMA, C. XCII: 2, Jonsered, Paul ÅströmsFörlag. EricBroudy, 1979, Thebook of looms, Universtypress of New England.
- Goetze, A.**, (1955). “*HittiteDress*”, Corolla Linguistica. Festschrift Ferdinand Sommer, OttoHarrassowitz-Wiesbaden
- Gökçen, K.S.**, (2006). “*M.Ö.2. Bin’de Anadolu’da Görülen Kadın ve Erkek Kıyafetleri*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı.
- Gönül, M.**, (1966). “*Dokumacılığın Tarihçesi ve En Eski Dokuma Aletleri*”, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Antropoloji, C.1, 80-99.
- Günbattı, C.**, (1994). “*Kültepe Tabletlerine Göre, Kadınların Ticarî Faaliyetleri Hakkında Bazı Gözlemler*”, Ankara: XI. Türk Tarih Kongresi, TTK Basımevi, 191-200.

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528 X İktisat ve Girişimcilik

Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız –Türk Sosyal Bilimler

Enstitüsü, Celalabat –KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

- Günel, S.**, (2015). “Çine-Tepecik 2013 Yılı Kazıları”, Ankara: 36. KST,C.2. Gaziantep, 02-06 Haz. 2015,. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No: 167-2. 287,299.
- Hodder, I.**, ve Özdöl. S., (2013). “Çatalhöyük Kazıları” Ankara: 36. KST,C.2. Gaziantep, 02-06 Haz. 2015, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No: 167-2. 253,264.
- Joukowsky,M.S.**, (1986). *PrehistoricAphrohisias I,Excavations&Studies*, Rovidence, Brown Üni. 431.
- Karahan, N.**, ve Mangut, M., (2006). *Tekstil Lifleri*, Ankara: Baran Matbaacılık.
- Karaoğlan, H.**, (2010). “SeyitömerHöyüğü’nde Bulunan M.Ö. II. Bin’e Ait Dokumacılıkla İlgili Buluntular” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Protohistorya Ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı.
- Karaoğlan, H.**, (2016). *Anadolu’da İlk Dokuma Sanatı (M.Ö II. Bin’de Arkeolojik Buluntular Işığında)*, 25-27 May IIIBeynəlxalq Türk Dünyası Araşdırmaları Bakü: SimpoziumununmateriallarıCild III “ElmvƏtƏhsil” 145-152
- Kılıç, Y.**, Duymuş, H., (2009). “Eski Mezopotamya’da Din Kadınları (Rahibeler)”, Ankara: TSA, Dergisi, Yıl: 13, Sayı: 1, 159-170.
- Kinal, F.**, (1998). *Eski Anadolu Tarihi*, Ankara: TTK Yay.
- Knapp, A. B.**, (1991). “Spice, Drugs, GrainandGrog: OrganicGoods in Bronze Age East MediterraneanTrade”, SIMA 90., 21-68.
- Koşay, H. Z.**, (1951). *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alaca Höyük Kazısı 1937-1939 da ki Çalışmalara ve Keşiflere ait İlk Rapor*, Ankara: TTK Basımevi.
- Mellaart, J.**, (1962). “Excavations at Çatal Hüyük”, Ankara: AnSt-12, Journal of the British Enstitute of Archaeologyat . 41-65.
- Mellaart, J.**, (2003). *Çatalhöyük Anadolu’da bir Neolitik Kent*, İstanbul: B.Yazıcıoğlu (Çev), Yapı Kredi Yay.
- Mellink, M. J.**, (1969). *Excavations at Karataş-Semayük in Lycia 1968*,AJA 73, ArchaeologicalInstitute of America: 323.

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528 X İktisat ve Girişimcilik

Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız –Türk Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Celalabat –KIRGIZISTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Memiş, E., (2002). *Eskiçağ Türkiye Tarihi, En Eski Devirlerden Pers İstilasına Kadar*, Konya: Çizgi Kitapevi Yay.

Özay, S., (2001). *Dünden Bu Güne Dokuma Resim Sanatı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

Özdoğan, M.,Başgelen, N., (1999). *Neolithic in Turkey, TheCradle of Civilization New Discoveries*, İstanbul: Arkeoloji Sanat Yay.

Özgüç, N., (1968). “*Acemhöyük Kazıları*”, Anadolu X, 1966, Ankara: TTK Basımevi, 1-28.

Özgüç, T., ve Akok, M., (1958). *Horoztepe, Eski Tunç Devri Mezarlığı ve İskân Yeri*, Ankara:(Lev.8, Res.2-3.) TTK Basımevi.

Özgüç, T., (1978). *Maşat Höyük Kazıları ve Çevresindeki AraştırmalarExcavations at Maşat Höyük andInvestigations in itsVicinity*, Ankara: TTK Basımevi.

Özgüç, T., (2004). “*Asur Ticaret Kolonileri Kültepe-Kaniş*”, İstanbul: Arkeoatlas, Doğan Burda Dergi Yay. sayı 3, 10-14.

Özgüç, T., (2005). *Kültepe: Kaniş/Neša*, İstanbul. Yapı Kredi Yay.

Öztan, A., (2003). “*2001 Yılı Acemhöyük Kazıları*”, Ankara: 24. KST C.I, Ankara 28 Mayıs 01 Haziran 2001, T.C. Kültür Bakanlığı Yay., 39-48.

Schmidt,E.F., (1902). *HeinrichSchliemannsSammlungtrojanischerAltertümer*, Berlin.

Süel, A., (1998). “*Ortaköy-Şapinuwa: Bir Hitit Merkezi*”, Ankara: TÜBA-AR, S.1., 37-61.

Tamsü, R., ve Akça, S., (2002). “*Eskiçağ’da Dokumacılığın Başlangıcı ve Pişmiş Toprak Dokuma Aletleri*”, Eskişehir: II. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu, 17-30 Haziran, Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yay., 203.

Tosun, M., ve Yalvaç, K., (1989). *Sümer, Babil, Assur Kanunları ve Ammi-Şaduqa Fermanı*, Ankara: TTK Yay., VII. Dizi-Sayı1.67.

Türker, A., (2015). “*Devret Höyük 2013 Yılı Kazısı ve İlk Sonuçlar*”, Ankara: 36. KST,C.1. Gaziantep, 02-06 Haz. 363-382 .

Türker, L., ve Demirci, Ş., (1998). “*Şapinuwa, Ortaköy (Çorum) Kazısından Elde Edilen Bir Tekstil Örneğinin Analizi*” XIII. Ankara: Arkeometri Sonuçları Toplantısı,1998 T.C. Kültür Bakanlığı Yay., Yayın No: 2010. 39-47.

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528 X İktisat ve Girişimcilik
Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız –Türk Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Celalabat –KIRGIZISTAN
<http://www.akademikbakis.org>

Tütüncüler, Ö., (2005). “*M.Ö. II. Bin Dokuma Aletleri*”, Ankara: Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tütüncüler, Ö., (2006). “*Çorum-Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlığı'nda Kumaş Kullanımına İlişkin Yeni Bulgular*” Anadolu/ Anatolia 30, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yay., 137-148.

Yağan, Ş.Y., (1978). *Türk El Dokumacılığı*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay.

Yalçın, G., ve **Karaoğlan, H.**, (2010). “*M.Ö. II. Bin'de Anadolu'da Dokumacılık*”, Düzce: Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumu, 1-12.

Yiğit, T., (2002). “*Hititçe Çivi Yazılı Metinlerde Dokumacılar*”, İzmir: Ege Üni.Tarih İncelemeleri Dergisi, C. XVII, S. 2, 79-84.

<http://www.tdk.gov.tr>

http://www.dokuma.org/dkmclk_trh.htm